

پایه دوازدهم

مادر برای بیست دین و زندگی ۲

دکتر محمد کشوری

درسنامه سؤال‌های امتحانی با پاسخ تشریحی امتحان نهایی

بررسی خط به خط کتاب درسی به صورت کتاب‌نامه همراه با نکات امتحانی، مفهومی و ترکیبی
منطبق بر ساختار جدید امتحان نهایی

به همراه خلاصه درس‌های نموداری برای جمع‌بندی هر درس

شامل بیش از ۸۰۰ سؤال امتحانی تألیفی و امتحان نهایی به صورت طبقه‌بندی شده برای هر صفحه از کتاب درسی

ارائه سؤال‌های امتحانی دشوار جهت شبیه‌سازی و پیش‌بینی سؤالات امتحان نهایی

دارای آزمون جمع‌بندی درس به درس، نوبت اول، نوبت دوم و نهایی

به همراه یک جلد ضمیمه رایگان کتاب شامل خلاصه درس به اضافه‌ی مرور به سبک
عبارت‌های درست و نادرست

تقدیم به

پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌هاییم که دلم
خیلی برایشان تنگ می‌شود.

مقدمه ناشر

دوست خوبم، سلام

«مباش در پی آزار و هر چه خواهی کن که در شریعت ما غیر این گناهی نیست»
حافظ

فکر می‌کنم از همان زمانی که انسان‌ها شروع کردند به حرف‌زدن و بیان عقاید و اندیشه‌هایشان، این بحث و جدل پیش آمد که چه راهی درست است و چه راهی نادرست، چه فکری صواب است و چه اندیشه‌ای خطا، چه کاری بر طریق نجات است و چه عملی بر روش هلاک و ...

آنچه سبب می‌شود آدم‌ها بهتر و درست‌تر فکر کنند، ترکیب موزونی از منطق و ایمان است؛ منطق به آن سبب که همواره سنج‌های است برای ارزیابی درستی و نادرستی چیزها و ایمان به آن سبب که روشنایی راه تاریک و پرحادثه پیش رویمان باشد. مؤلف خوبمان، آقای محمد کشوری همچون سال‌های پیش، در زمانی اندک و با دقتی بسیار، کتاب ماجرای بیست دین و زندگی را طوری نوشته که شما را از خواندن کتاب درسی و یا هر کتاب یا جزوه دیگری بی‌نیاز کند.

هر چه برای موفقیت در امتحان‌های کتبی، تشریحی، نهایی و ... لازم دارید در این کتاب، یکجا جمع شده است. شاید بگویید چرا این قدر از کتابشان تعریف می‌کنند؟! راست می‌گویید ولی اگر تعریف می‌کنیم به این خاطر است که از کیفیت و کارکردش مطمئن هستیم. با این همه، چون خواننده و استفاده‌کننده این کتاب شماست حتماً نظراتان در مورد تک‌تک درس‌ها و صفحه‌های کتاب، این‌که چه کم دارد و چه‌ها را زیاد و این‌که چگونه می‌تواند بهتر و دوست‌داشتنی‌تر شود، برایمان بسیار ارزشمند و کمک‌کننده است. برایمان بنویسید. منتظریم.

خوب و خوش باشید

مقدمه مؤلف

وقتی صحبت از دین می‌شود، بیشتر آدم‌ها به کارهایی که «باید» انجام دهند یا «نباید» انجام دهند، فکر می‌کنند؛ احتمالاً هم سختی انجام دادن بعضی کارها یا ناراحتی انجام ندادن کارها (بی‌ی که معمولاً آدم دوست دارد!) باعث حس خوبی به این «باید» و «نباید» نمی‌شود. اگر محتوای دین را سه بخش کنیم و آن‌ها را به اعتقادات (چیزهایی که باید قبول داشته باشیم)، اخلاق (روش زندگی‌مان) و احکام (همان بایدها و نبایدها) تقسیم کنیم، سهم اصلی برای اعتقادات است و اعتقادات باعث می‌شود که آدم‌ها کارهایی را انجام دهند یا ندهند؛ مثلاً تا وقتی من معتقد نباشم که ورزش برای من و سلامتی من خوب است، حتماً ورزش نمی‌کنم (ممکن است معتقد باشم و ورزش هم نکنم. اشکال آن‌جا چیز دیگری است!) این‌که به ورزش کردن اعتقاد پیدا کنم و آن را قبول کنم تا بعد به سراغ عمل و انجام آن بروم، نیازمند یک درون‌نگری و تفکری است که باید هر کس برای خودش به درستی و دقت انجام دهد. داستان دین و زندگی هم همین است. تا وقتی به چیزی معتقد نباشید، آن را انجام نمی‌دهید یا حداقل خوب و درست انجام نمی‌دهید و آن هم اثری بر شما ندارد؛ پس به نظر اولین قدم همان درون‌نگری و تفکر برای رسیدن به اعتقادات درست است.

با امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۲، فصل جدیدی برای امتحان‌های نهایی و به‌خصوص درس دین و زندگی شروع شد. سؤال‌ها دقیق و سخت و مفهومی بودند و با شب امتحان خواندن کار در نمی‌آمد. با این نوع جدید آزمون نهایی با این‌که کنکور عمومی نداریم، ولی برای کسب نمره از امتحان نهایی، شما به یک کتاب در حد امتحان نهایی‌های سخت نیاز دارید. کتاب ماجرای بیست دین و زندگی برای همین تغییر کرده است و هم درس‌نامه‌ها را خیلی دقیق‌تر و نکته‌ای‌تر و هم سؤالات را خیلی ریز و جزئی به همراه تعدادی سؤال جدید مفهومی خواهید دید. در انتهای هر درس هم یک آزمون برای جمع‌بندی گذاشته‌ایم. توصیه‌ام این است که سعی کنید در طول سال کم‌کم درس‌ها را بخوانید و سؤال‌ها را پاسخ دهید تا نتیجه خوب شما تضمین شود. با توجه به سؤالات نهایی که در کتاب آمده است و سؤالات جمع‌بندی و آزمون‌ها، این کتاب برای نتیجه‌گرفتن در امتحان نهایی کامل و بی‌نقص است.

سؤال‌هایی که علامت دارند، سفت‌ترین سؤال‌های هر بخش، اگر به کم‌تر از ۲۰ دقیقه نمی‌شود، بعد از تسلط روی سؤال‌های دیگر، برو سراغ اون‌ها. باید این‌جا از دقت نظر و پیگیری آقای مهدی هاشمی تشکر کنم که مثل همیشه با دقت و ریزبینی که مخصوص خودش است کتاب را خیلی بهتر نمود. خانم زهرا جالینوس بیشتر از مؤلف کتاب برای این کتاب زحمت کشیده است و باید به صورت ویژه نیز از ایشان تشکر کنم. ساختار جدید و طراحی و تولید کتاب، حاصل زحمات بی‌وقفه دوستان واحد تولید است که همیشه با سرعت و کیفیت عالی کارها را به نتیجه رسانده‌اند.

ایام عزت مستدام!

فهرست

پاسخ‌نامه	آزمون جمع‌بندی	خلاصه‌نموداری	درس‌نامه و سؤال	
۱۶	۱۵	۱۴	۷	درس اول: هستی بخش
۲۶	۲۵	۲۴	۱۷	درس دوم: یگانه‌ی هم‌تا
۳۷	۳۶	۳۵	۲۷	درس سوم: توحید و سبک زندگی
۴۷	۴۶	۴۵	۳۹	درس چهارم: فقط برای تو
۵۸	۵۷	۵۶	۴۸	درس پنجم: قدرت پرواز
۷۱	۷۰	۶۹	۶۰	درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی
۸۳	۸۲	۸۱	۷۳	درس هفتم: بازگشت
۹۷	۹۶	۹۵	۸۵	درس هشتم: زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی
۱۰۹	۱۰۸	۱۰۷	۹۹	درس نهم: پایه‌های استوار
۱۲۲	۱۲۱	۱۲۰	۱۱۰	درس دهم: تمدن جدید و مسئولیت‌ما
۱۲۵	۱۲۴			نمونه امتحان نهم سال اول: امتحان شماره (۱)
۱۲۷	۱۲۶			نمونه امتحان نهم سال اول: امتحان شماره (۲)
۱۳۰	۱۲۸		۱۴۰۲	نمونه امتحان نهم سال دوم: نهایی خرداد ماه ۱۴۰۲
۱۳۳	۱۳۱		۱۴۰۲	نمونه امتحان نهم سال دوم: نهایی شهر یورماه ۱۴۰۲
۱۳۶	۱۳۴		۱۴۰۲	نمونه امتحان نهم سال دوم: نهایی دی ماه ۱۴۰۲
۱۳۹	۱۳۷		۱۴۰۳	نمونه امتحان نهم سال دوم: نهایی خرداد ماه ۱۴۰۳

اندیشه

- ۱) مانند بذری در ذهن انسان جوانه می‌زند.
- ۲) مانند بذری در دل و قلب ریشه می‌دواند.
- ۳) برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌شود.

- ثمرات اندیشه**
- ۱) بر طراوت و زیباکردن بهار جوانی
 - ۲) شکوفاکردن استعدادها
 - ۳) امیدوارکردن به آینده‌ای زیباتر
 - ۴) برترین عبادت‌ها را انجام‌دادن

حدیث پیامبر اکرم (ص) (أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ ...)

موضوع حدیث: برترین عبادت، اندیشیدن درباره خداوند

پیام‌های حدیث: ۱- اهمیت اندیشه در اسلام

۲- اندیشیدن مداوم درباره خدا و صفاتش (قدرت او) برترین عبادت است.

۳- این حدیث می‌تواند بیانگر توحید در خالقیت باشد.

تفکر و اندیشه

بخش اول

اندیشه مانند بذری است که در ذهن جوانه می‌زند، در دل و قلب ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد. **برگ و بار (نتیجه) اندیشه انسان، عمل اوست.**

اندیشه، بهار جوانی را بر طراوت و زیبا می‌سازد، استعدادها را شکوفا می‌کند و امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد. علاوه بر آن می‌تواند برترین عبادت‌ها باشد. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ

برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

یعنی اندیشه در مورد توحید و صفات خداوند است، نه ذات و حقیقت او.

این بخش از کتاب به همین عبادت پرداخته است: اندیشه درباره خدا

هستی بخش

درس اول

آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضایی آرام نشسته و به دور از هیجان و هیاهوی زندگی درباره این جهان پر جنب‌وجوش تفکر کرده باشید؟ تفکر درباره جهان دوردست؛ یعنی آسمان بی کران یا کهکشان‌ها، منظومه‌ها، خورشید و سیارگان؛ و تفکر درباره همین جهان نزدیک، یعنی زمین یا جنگل‌ها، دریاها، بیابان‌ها، جانوران، گیاهان و گل‌های زیبایش.

آیا هرگز درباره آغاز و پایان این هستی پهناور فکر کرده‌اید؟ به راستی این میلیاردها میلیارد کهکشان و ستاره و سیاره، با میلیاردها موجود متنوع از کجا آمده‌اند؟ موجودات جهان، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟! **در این بخش از کتاب در مورد خداوند و صفات او صحبت می‌شود. پاسخ همه این سؤالات، مفهوماً این سؤال که «موجودات جهان، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟، خداوند است.**

۱- میزان الحکمة، ری شهری، ج ۹، ص ۲۲۱.

۲ و ۶

سؤال‌هایی که علامت دارند، سخت‌ترین سؤال‌های هر صفحه هستند. اگر به کم‌تر از ۲۰، اونی نمی‌شی، بعد از تسلط روی سؤال‌های دیگر، برو سراغ اون‌ها.

سؤال‌های امتحانی

- ۱- کدام یک از نتایج اندیشیدن نیست؟
 - ۱) ریشه‌کردن اندیشه در دل
 - ۲) با توجه به این حدیث پیامبر (ص) که فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ ...»، برترین عبادت چیست؟
 - ۳- نتیجه و برگ و بار اندیشه انسان چگونه عیان می‌شود؟
 - ۴- بذری اندیشه در دل و قلب ریشه می‌دواند. (درست / نادرست)
 - ۵- اندیشه مانند بذری است که در جوانه می‌زند و برگ و بار، آن به صورت ظاهر می‌گردد.
 - ۶- پیام حدیث شریف «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ قُدْرَتِهِ» چیست؟

نیازمندی جهان به خدادر پیدایش

انسان دو گونه شناخت در مورد خدا دارد:

- ۱ شناخت اولیه و فطری که در همه موجود است.
 - ۲ شناخت و معرفت عمیق تر که قرآن به آن دعوت می کند.
- هدف شناخت فطری:** درک این که جهان آفریننده ای حکیم دارد.
- هدف معرفت عمیق تر:** درک وجود خداوند و شناخت صفات و افعال اوست.

استدلال در مورد نیازمندی به خداوند در پیدایش

مقدمه اول: جهان هستی و پدیده های آن، وجودشان از خودشان نیست.

نکته مفهومی: جهان هستی از جمله انسان = مخلوقات = فقیر = معلول = واجب الوجود بالغير = پدیده

مقدمه دوم: هر پدیده ای که وجودش از خودش نباشد، پدیدآورنده ای دارد که وجودش از خودش است.

نکته مفهومی: خداوند = خالق = غنی = علت العال = واجب الوجود بالذات = قائم بالذات = پدیدآورنده

نتیجه: پدیدآورنده و سرچشمه هستی که وجودش از خودش است، خداوند نام دارد.

ذات نایافته از هستی، بخش ... (شعر جامی)

موضوع شعر: مقدمه دوم استدلال در مورد نیازمندی جهان و پدیده ها به خداوند در پیدایش

پیام شعر: پدیده ای که وجودش از خودش نباشد، نیازمند به دیگری است و نمی تواند هستی بخش باشد.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

هر کدام از ما، براساس فطرت خویش، خدا را می یابیم و حضورش را درک می کنیم. به روشنی می دانیم در جهانی زندگی می کنیم که آفریننده ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می کند و به موجودات مدد می رساند. با وجود این شناخت اولیه، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق تر درباره خداوند فرامی خواند و راه های گوناگونی را برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می دهد. یکی از این راه ها، تفکر درباره نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده است. بیان این راه به شرح زیر است:

مقدمه اول * اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده ای می یابیم که وجود و هستی مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که ببیندیشیم، آنها را همین گونه می بینیم؛ حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره ها و کهکشان ها، همه را پدیده هایی می یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست. (انسان ها هم از آن پدیده هاست)

مقدمه دوم * پدیده ها، که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد؛ همان طور که چیزی هایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد. عبدالرحمان جامی این معنا را در دو بیت چنین بیان می کند:

ذات نایافته از هستی، بخش چون تواند که بود هستی بخش^۱
خشک ابری که بود ز آب تهی ناید از وی صفت آب دهی^۲

آری در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت، چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ همواره بوده است و همواره خواهد بود. **ذاتاً موجود، یعنی وجود در ذات آن است.**

نتیجه * با توجه به دو مقدمه فوق می توانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده های جهان، در پدیدآمدن و هست شدن خود به آفریننده ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می شود. (استدلال در مورد وجود خداوند)

تفکر در متن

توضیحات صفحه قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

مقدمه اول: ما و این جهان پدیده های هستیم که وجود ما از خودمان نیست،
مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست، نیازمند پدید آورنده ای هستند که پدیده نباشد.
نتیجه: همه موجودات و پدیده های جهان برای پدید آمدن نیازمند پدید آورنده ای هستند که آن را فراهمی نامیم.

۸ و ۷

سؤال های امتحانی

۷- در چه صورتی، وجودی همواره بوده و خواهد بود؟

۸- در مقدمه دوم در مورد نیازمندی به خدا در پیدایش، به بیان ویژگی پدیده ها می پردازیم. (درست / نادرست)

۹- در خصوص شناخت خداوند، آن چه که قرآن انسان را به آن فرامی خواند، علاوه بر شناخت فطری، است.

۱۰- یک موجود فقط در صورتی نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. (درست / نادرست)

۱۱- بیت «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب دهی» به کدام مقدمه از استدلال خداشناسی اشاره دارد؟

۱۲- نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه استدلال نمایید.

۱۳- ویژگی اصلی یک پدیده از لحاظ خلقت چیست؟

۱۴- پدیدآورنده جهان باید چه ویژگی منحصر به فردی داشته باشد؟

۱۵- انسان براساس خدا را می یابد و حضورش را درک می کند که به آن شناخت اولیه می گویند.

۱۶- هر وجودی نیازمند پدیدآورنده است. (درست / نادرست)

(نهایی دی ۱۴۰۲)

(نهایی شهریور ۹۹)

(نهایی فرورد ۱۴۰۱)

(نهایی فرورد ۱۴۰۲)

(نهایی شهریور ۱۴۰۲)

۱۷- با توجه به استدلال نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش، از بیت «خشک ابری که بود از آب تهی / ناید از وی صفت آب دهی» چه مفهومی دانسته می شود؟

نیازمندی جهان به خداوند در بقا

نیازمندی موجودات به ۱) نیازمندی در پیدایش
خداوند دو گونه است ۲) نیازمندی در بقا

یک تشبیه: رابطه بتا و ساختمان و رابطه خداوند و جهان
تفاوت: کار بتا صرفاً جابه‌جا کردن مواد و چینش آن‌ها است،
در حالی که خداوند خالق همه‌چیز، یعنی مصالح، بتا و حتی
خواص مصالح ساختمانی است.

نتیجه: تشبیه نادرست

یک تشبیه: رابطه مولد برق و جریان برق و رابطه خداوند و جهان
شبهت: وقتی مولد متوقف شود، جریان برق قطع می‌شود،
هرگاه هم خداوند رحمتش را بگیرد، جهان و موجودات آن
وجود نخواهند داشت.

نتیجه: موجودات جهان در بقا نیز مانند پیدایش، نیازمند
خدا هستند؛ پس: دائماً در حال عرض نیاز به پیشگاه الهی
هستند.

نتیجه: تشبیه مولد برق و جریان برق درست است.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

شما حتماً نام مسجد گوهرشاد را که در جوار حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) است، شنیده‌اید. شاید
بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید. این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانی بازمانده از دوره
تیموریان است و جاذبه زیادی برای گردشگران و زائران دارد. این مسجد باشکوه همچنان باقی است،
اما از معمار و بتا و کارگرانی که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند خبری نیست. آیا رابطه خدا با جهان
نیز مانند رابطه بتا با مسجد است؟ **فیر، رابطه بتا و ساختمان صرفاً کنار هم قرار دادن اجزا است.**

اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک تفاوت بنیادین میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد
گوهرشاد از مصالح ساختمانی مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و... تشکیل شده که
هیچ کدام از آنها را بتا به وجود نیاورده است. هر یک از این مصالح نیز خواصی دارند که بتا آن را ایجاد
نمی‌کند. بتا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند و نه سختی و استحکام سنگ را؛ به عبارت دیگر بتا نه
اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را. کار بتا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آنها
است. اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب، و خواص آنها و حتی خالق خود بتا است. بر این اساس
وجود بتا و نیز وجود مصالح و خواص آنها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آنها
از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد. به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند
نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. **نیازمندی در هر آن، یعنی نیازمندی در بقا**

به‌عنوان مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛
همین که مولد متوقف شود جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.
بنابراین، مسجد با ساخته شدن، از بتا بی‌نیاز می‌شود اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش
نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به
پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند. **(یسأله من فی السموات و الارض ...)**

سؤال‌های امتحانی

(نوبتی شهریور ۱۴۰۰)

۱۸- رابطه جهان با خداوند را می‌توان تا حدودی مانند رابطه بتا و ساختمان دانست. (درست / نادرست)

۱۹- چرا تشبیه رابطه جهان و خداوند با رابطه بتا و ساختمان نادرست است؟

۲۰- کدام یک در مورد رابطه جهان با خداوند تشبیه نادرستی است؟

(۱) مولد برق و جریان برق (۲) مهندس برق و کارخانه برق

۲۱- منظور از نیازمندی در هر آن به خداوند چیست؟

۲۲- عرض نیاز پیوسته به درگاه الهی نتیجه درک موجودات است.

۲۳- در تشبیه رابطه جهان با خداوند مانند رابطه بتا و ساختمان، به کدام ویژگی اشاره می‌شود؟

(۱) نیازمندی در بقا (۲) نیازمندی در وجود

۲۴- دلیل عرض نیاز دائمی به پیشگاه الهی از سوی موجودات چیست؟

(نوبتی فرورد ۱۴۰۲)

۲۵- زبان حال دائمی موجودات، عرض نیاز به خداوند هم در مرحله پیدایش و هم در مرحله بقاست. (درست / نادرست)

شعر مولوی (ما چو نایم و ...)

موضوع شعر: نیازمندی موجودات به خداوند در بقا

پیام‌های شعر: بیت ۱: منظور از نوا و صدا وجود است، یعنی وجود ما از خداست. اگر در نی، نوا نباشد، صدایی هم نخواهد داشت. بیت ۲: ما به وسیله خداوند در میان، یعنی در جهان وجود هستیم. بیت ۳: موجودات عدم یا نیستی‌اند و خداوند وجود مطلق و فانی‌کننده (فانی‌نما) است. بیت ۴: شیر علم، یعنی شیر روی پرچم که در اثر باد حرکت می‌کند و از خودش توان و وجودی ندارد.

سوره فاطر، آیه ۱۵ ﴿يا أَيُّهَا النَّاسُ...﴾

موضوع آیه: فقر و نیازمندی موجودات به خداوند در پیدایش و بقا
پیام‌های آیه: ۱- انسان نیازمند خداست (پدیده است) و خداوند بی‌نیاز است، زیرا وجودش از خودش است. این آیه نیازمندی در پیدایش و بقا را بیان می‌کند.
۲- وابسته‌بودن موجودات به خدا بیانگر توحید در خالقیت است.

سوره رحمن، آیه ۲۹ ﴿يسأله...﴾

موضوع آیه: نیازمندی موجودات به خداوند در بقا
پیام‌های آیه: ۱- چون موجودات در بقا به خداوند نیازمند هستند، دائم از خداوند خواسته دارند و خداوند نیز هر لحظه در حال برآوردن حاجت‌های آن‌هاست.
۲- موجودات به طور دائمی در حال عرض نیاز به درگاه الهی هستند.

آگاهی و بندگی

انسان‌های - **ناآگاه:** نسبت به نیاز دائمی انسان به خدا بی‌توجه هستند.
- **آگاه:** دائماً سایه لطف و رحمت خدا را حس می‌کنند.

افزایش خودشناسی $\xrightarrow{\text{علت}}$ درک بیشتر فقر و نیاز به خداوند
افزایش بندگی نسبت به خداوند $\xleftarrow{\text{معلول}}$

زبان حال موجودات را مولوی این گونه بیان می‌کند:

- ۱- ما چو نایم و نوا در ما ز توست
 - ۲- ما که باشم ای تو ما را جانِ جان
 - ۳- ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما
 - ۴- ما همه شیران ولی شیر علم
- ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
تا که ما باشم با تو در میان
تو وجود مطلق، فانی نما
حمله‌مان از باد باشد دم به دم

تدبیر در قرآن

در آیات زیر تدبیر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

■ **يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْخَمِيدُ**
ای مردم
شما به خداوند نیازمند هستید (در پیدایش و بقا)
و خدا است که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.

■ **يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ**
هر آنچه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند. در فواصل پیوسته یعنی نیازمندی در بقا به خداوند
او همواره دست اندرکار امری است.

- ۱- فکر می‌کنید چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ زیرا در بقای خود وابسته به خداوند هستند.
- ۲- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟ انسان هم در پیدایش و هم در بقا وابسته به خداوند است.
- ۳- منظور از اینکه خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟ (یعنی خداوند هر لحظه در حال برآوردن نیاز موجودات است.)

آگاهی، سرچشمه بندگی

انسان‌های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی‌توجه‌اند؛ اما انسان‌های آگاه دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. هرچه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند.

افزایش خودشناسی \leftarrow درک بیشتر فقر و نیاز \leftarrow افزایش بندگی (رابطه خودشناسی و بندگی)

- ۱- علم: پرچم؛ در اینجا مولوی انسان‌ها را به شیرهایی تشبیه کرده که بر روی پرچم نقاشی شده‌اند و بر اثر وزش باد تکان می‌خورند.
- ۲- مننوی، مولوی، دفتر اول (با اندکی تلخیص)
- ۳- سوره فاطر، آیه ۱۵.
- ۴- سوره رحمن، آیه ۲۹.

سؤال‌های امتحانی

- ۲۶- با توجه به آیه شریفه ﴿يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ...﴾، نیاز انسان به خداوند شامل چه چیزهایی می‌شود؟
 - ۲۷- درک بیشتر فقر و نیاز، معلول افزایش است.
 - ۲۸- نتیجه نهایی خودشناسی برای انسان آگاه چیست؟
 - ۲۹- آیه شریفه ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ کدام نوع از نیازمندی‌های موجودات به خداوند را بیان می‌کند؟
 - ۳۰- بیت «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم‌به‌دم» کدام‌یک از نیازمندی‌های موجودات به خداوند را توصیف می‌کند؟
- (۱) نیازمندی در پیدایش
(۲) نیازمندی در بقا
- ۳۱- انسان آگاه دائماً سایه لطف خدا را حس می‌کند و خود را نیازمند او می‌داند.
 - ۳۲- منظور از این‌که «خداوند هر لحظه دست اندر کار امری است» چیست؟
 - ۳۳- انسان آگاه دائماً سایه خدا را حس می‌کند.
 - ۳۴- سرچشمه بندگی در انسان چیست؟

حدیث پیامبر ﷺ (اللهم لا تكلني ...)

موضوع حدیث: درک بندگی خداوند با درک نیازمندی او

پیام حدیث: افزایش خودشناسی سبب درک نیاز و بندگی بیشتر می‌شود، تا جایی که پیامبر ﷺ می‌خواهد حتی لحظه‌ای به خود واگذار نشود.

نور هستی

ویژگی نور: خودش پیدا و آشکار است.

سبب پیدایی و آشکار شدن سایر چیزها می‌شود.

خداوند نور هستی است، یعنی:

۱) تمام موجودات، وجود خود را از او می‌گیرند.

۲) به سبب خداوند همه چیز پیدا و آشکار می‌شود و به هستی

درمی‌آید.

۳) وجود تمام موجودات همه وابسته به وجود خداست.

نتیجه:

۱- هر چیزی در جهان بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات خداست.

۲- هر موجودی در حد خودی، تجلی خداوند و بیانگر حکمت و صفات اوست.

سوره نور، آیه ۳۵ ﴿الله نور السماوات و الارض﴾

موضوع آیه: خدا نور هستی است.

پیام‌های آیه: ۱- همان‌طور که نور سبب پیداشدن موجودات

است، خداوند نیز سبب به وجود آمدن هر چیز است.

۲- هر موجودی در حد خودش تجلی و نشانه خداوند است.

شعر شیخ محمود شبستری (دلی کز معرفت ...)

موضوع شعر: هر چیزی بیانگر وجود خداست.

پیام‌های شعر: ۱- با اندیشه در جهان هستی می‌توان در هر

چیز خداوند را دید و وجود خدا را درک کرد.

۲- هر موجودی در حد خودش تجلی و نشانه‌ای از وجود

خداوند است.

شعر بابا طاهر (به صحرا بنگرم ...)

موضوع شعر: هر موجودی تجلی خداست.

پیام شعر: هر موجودی در حد خود تجلی‌بخش خداوند و

نشانگر صفات اوست.

برای همین است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند: **اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا؛** خدایا هیچ‌گاه مرا چشم به هم زدن به خودم وامگذار!

نور هستی، رابطه خداوند و جهان هستی

قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای بیان می‌کند که در نظر اول برای ما شگفت‌انگیز می‌نماید. اما پس از تفکر دقیق به معنای آن بی می‌بریم؛ قرآن کریم می‌فرماید:

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...
خداوند نور آسمان‌ها و زمین است...

ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می‌دانیم که خداوند از نورهای نیست که از اجسام ناشی می‌شوند، یعنی منشأ مادی دارند. پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟ نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود. نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکارند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می‌شوند.

وجود = نور

خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات، (وجود) خود را از او می‌گیرند، به سبب او پیدا و آشکار شده و یا به عرصه هستی می‌گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است. به همین جهت، هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود. در واقع، هر موجودی در حد خودش تجلی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. از همین رو آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

دلی کز معرفت نور و صفا دید	به هر چیزی که دید، اول خدا دید ^۱
و به تعبیر بابا طاهر:	
به صحرا بنگرم صحرا تو بینم	به دریا بنگرم دریا تو بینم
به هر جا بنگرم کوه و در و دشت	نشان از قامت رعنا تو بینم ^۲

۱- تفسیر قمی، علی بن ابراهیم قمی، ج ۲، ص ۷۴.
 ۲- سوره نور، آیه ۳۵.
 ۳- گلشن راز، شیخ محمود شبستری.
 ۴- بابا طاهر، دو بیت شماره ۱۶۲.

سؤال‌های امتحانی

۳۵- با توجه به آیه ﴿الله نور السماوات و الارض﴾، نوری بودن خداوند به چه معناست؟

۳۶- قرآن رابطه خداوند با جهان هستی را با کلمه بیان می‌کند.

(نوبتی شهریور ۹۹ و فرورد ۱۴۰۰)

۳۷- با توجه به بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید»، در هر چیزی اول خدا را دیدن، مشروط به چیست؟

(نوبتی شهریور ۱۴۰۲)

۳۸- بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید» چه شناختی را ممکن می‌داند؟

(نوبتی دی ۱۴۰۲)

۳۹- این سخن پیامبر گرامی اسلام ﷺ که فرمود: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» بیانگر چیست؟

۴۰- اگر انسان به دقت در جهان هستی بنگرد، چه چیزی را مشاهده می‌کند؟

۴۱- این مناجات پیامبر ﷺ که فرمود: «خدایا هیچ‌گاه مرا چشم به هم زدن به خودم واگذار» ثمره چیست؟

۴۲- هر موجودی در حد خودش تجلی است.

۴۳- لازمه درک این که در هر چیزی خدا را مشاهده کنیم، چیست؟

حدیث امام علی (علیه السلام) (ما رأیت شیئاً ...)

موضوع حدیث: تجلی خداوند در جهان هستی

پیام حدیث: با مشاهده دقیق جهان هستی، انسان وجود خدا را درک خواهد کرد.

در هر چیزی خدا را دیدن ← معرفتی عمیق و والا

ویژگی معرفت عمیق و والا

- در نگاه نخست مشکل به نظر می آید.
- برای همه افراد، به خصوص برای جوانان و نوجوانان قابل دسترس است.
- برای درک آن، نیازمند پاکی و صفای قلب هستیم.

برای رسیدن به معرفت عمیق و والا

- قدم پیش گذاریم با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم.
- با کمک خداوند پیش برویم.

نکته مفهومی موارد زیر، همگی بیانگر مفهوم

«تجلی خداوند در مخلوقات» است:

- ۱ آیه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»
- ۲ بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید ...»
- ۳ شعر «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت ...»
- ۴ حدیث «ما رأیت شیئاً إلا رأیت الله قبله و...»

هستی و چیستی خداوند

موضوعات مورد شناخت بشر

۱ در محدوده شناخت قرار می گیرند؛ یعنی ذهن انسان گنجایش فهم و درک آن‌ها را دارد.

۲ در محدوده شناخت قرار نمی گیرند؛ یعنی از گنجایش ذهن انسان بیشتر و نامحدود هستند.

خداوند

- حقیقتی نامحدود دارد.
- ذهن بشر نمی تواند به ذات او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

انسان می تواند وجود خدا را درک کند و صفات او را بشناسد، نه چیستی و ذات او را.

مقصود این است که هر مویوری در حد فودش تپلی شراوند و بیانگر صفات اوست؛ پس با مشاهده هر مویور، قبل و بعد و همراه با آن، شراوند قالی و کلیم و قدرت او دیده می شود.

تفکر در حدیث

امیرالمؤمنین امام علی (علیه السلام) می فرماید:

ما رأیت شیئاً
إلا رأیت الله
قبله و بعده و معه
هیچ چیزی را ندیدم
مگر اینکه خداوند را
قبل و بعد و با آن دیدم

مقصود امام علی (علیه السلام) از اینکه می فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چیست؟

اینکه انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والا است که در نگاه نخست مشکل به نظر می آید، اما هدفی قابل دسترس است، به خصوص برای جوانان و نوجوانان که باکی و صفای قلب دارند. اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند

اکنون ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که آیا می توان به ذات خداوند پی برد و چیستی او را مشخص کرد؟ **پستی شراوند قابل درک نیست.**

در پاسخ می گویم: موضوعاتی که می خواهیم درباره آنها شناخت پیدا کنیم، دو دسته اند: دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می گیرند، مانند گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کهکشان‌ها؛ حتی کهکشان‌های بسیار دور هم ممکن است روزی شناسایی شوند و انسان بتواند به ماهیت و ذات آنها دست یابد. در حقیقت، ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین موضوعاتی را دارد، زیرا همه آنها اموری محدود هستند.

دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آنها را ندارد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. در واقع، ما به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم. خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید. بنابراین، با اینکه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می بریم و صفات او را

سؤال‌های امتحانی

- ۴۴- خداوند حقیقتی نامحدود دارد، در نتیجه ذهن ما نمی تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند. (درست / نادرست) (نهایی فرورد ۹۹ و فرورد ۱۴۰۰ و انسانی فرورد ۱۴۰۲)
- ۴۵- چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟
- ۴۶- «خدا را با هر چیزی دیدن» برای انسان چگونه معرفتی است؟
- ۴۷- صفات خداوند نامحدود است، پس نمی توان آن‌ها را شناخت. (درست / نادرست)
- ۴۸- معرفت عمیق و والا برای که پاکی و صفای قلب دارند، قابل دسترس است.
- ۴۹- پیام حدیث «ما رأیت شیئاً إلا رأیت الله قبله و بعده و معه» چیست؟
- ۵۰- برای رسیدن به معرفت عمیق، در قدم اول چه کاری لازم است؟
- ۵۱- چرا جوانان و نوجوانان در معرفت عمیق خداوند موفق تر هستند؟

(نهایی دی ۱۴۰۰)

حدیث پیامبر اکرم ﷺ

(تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ)

موضوع حدیث: عدم توانایی در درک ذات و چیستی خداوند

پیام حدیث: در هر چیزی می‌توان فکر کرد، مگر در ذات و چیستی نامحدود الهی

نکته مفهومی

- ◀ تفکر در ذات، ماهیت و چیستی خداوند ← غیرممکن
- ◀ تفکر در هستی، صفات و کیستی خداوند ← ممکن
- 1) شباهت خداوند و جهان با ساعت و ساعت‌ساز:
 - هر دو تنظیم‌کننده و سازنده می‌توانند باشند.
- 2) تفاوت خداوند و جهان با ساعت و ساعت‌ساز:
 - ساعت از سازنده‌اش بی‌نیاز است اما جهان در بقای خود محتاج و نیازمند خداوند است.
 - ساعت‌ساز پدیدآورنده و خالق اجزای ساعت نیست، اما خداوند همهٔ جهان را پدید آورده است.

می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم؛ از همین رو پیامبر اکرم ﷺ فرموده است:

تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ
وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ

در همه چیز تفکر کنید
ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

اندیشه و تحقیق

با وجود شباهت‌های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت‌ساز و ساعت، تفاوت‌های این دو رابطه را بنویسید.

تفاوت این است که ساعت پس از ساخته شدن از ساعت‌ساز بی‌نیاز است، اما جهان در بقا به خدای خود نیازمند است. ساعت‌ساز سازندهٔ ساعت نیست، بلکه اجزای ساعت را در کنار هم می‌گذارد، در صورتی که خود ساعت‌ساز و اجزای ساعت همه ساختهٔ خدای خود است.

۱- علم الیقین، ملا محسن فیض کاشانی، ج ۱، ص ۴۹.

۱۳ و ۱۴

سؤال‌های امتحانی

(نوبتی شهریور ۱۴۰۰)

- ۵۲- براساس حدیث پیامبر ﷺ «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»، چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟
- ۵۳- پیام این حدیث پیامبر ﷺ که فرمود: «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چیست؟
- ۵۴- تفاوت رابطهٔ ساعت‌ساز و ساعت با خداوند و جهان در چیست؟
- ۵۵- مطابق حدیث پیامبر اسلام ﷺ، انسان از تفکر در نهی شده است.

اندیشه

- بذری است که در ذهن جوانه می‌زند.
- در دل و قلب ریشه می‌دواند.
- برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌شود.

حدیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله: «افضل العبادة ادمان التفکر» ← بیانگر این است که برترین عبادت، تفکر در مورد خداوند و قدرت (صفات) اوست.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

- انسان براساس فطرت خود خدا را می‌یابد، حضورش را درک می‌کند.
- قرآن ما را به معرفت عمیق فرامی‌خواند و راه‌های گوناگون برای درک وجود او و شناخت افعال او به ما نشان می‌دهد.
- مقدمه اول: ما و پدیده‌های اطراف ما وجودمان از خودمان نیست.
- مقدمه دوم: هر موجودی که وجودش از خودش نیست برای موجود شدن به پدیدآورنده‌ای نیازمند هستند که خودش پدیده نباشد.
- نتیجه: ما و پدیده‌های جهان در پدیدآمدن به آفریننده‌ای نیاز داریم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد، این وجود برتر خداست.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

- ۱ رابطه جهان با خدا مانند رابطه بتا با ساختمان نیست، زیرا بتا فقط مصالح را با هم ترکیب می‌کند، ولی خداوند خالق همه این مصالح و خود بتاست.
- ۲ رابطه جهان با خداوند تا حدودی مانند رابطه مولد برق با جریان برق است، چون جهان پس از خلقت هم وابسته به خداست.
- ۳ شعر «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم‌به‌دم» ← بیانگر نیازمندی ما و موجودات در بقا به خداوند

تدبر در آیات

- ۱ آیه ﴿يا ايها الناس انتم الفقراء...﴾ ← بیانگر نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش
- ۲ آیه ﴿يسالنه من في السماوات والارض...﴾ ← بیانگر نیازمندی جهان به خداوند در بقا

آگاهی سرچشمه بندگی

- ۱ انسان آگاه دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کند. هر چه معرفت او بیشتر باشد، بیشتر احساس بندگی می‌کند.
- ۲ افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی
- ۳ حدیث پیامبر صلی الله علیه و آله: «اللهم لا تكلني الي نفسي طرفة عين ابدأ» ← بیانگر افزایش بندگی و درک آن

نور هستی

- خداوند نور هستی است، زیرا نور ← خودش آشکار است.
- سبب پیدایش و آشکار شدن سایر چیزها می‌شود.
- خداوند نور هستی است؛ یعنی تمام موجودات نور خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده، پا به عرصه هستی می‌گذارند.
- آیه ﴿الله نور السماوات والارض﴾ ← بیانگر این است که خداوند نور هستی است.
- حدیث «ما رأيت شيئاً ألا ورأيت الله و قبله و بعده و معه» ← بیانگر این است که موجودات تجلی وجود خداوند هستند.
- با هر چیزی خدا را دیدن که معرفتی عمیق و والاست، برای همه به‌خصوص اما برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند، دست‌یافتنی است.

ناتوانی در شناخت ذات و چستی خداوند

- ۱ موضوعاتی که ما می‌فهمیم و درک می‌کنیم، موضوعاتی محدود هستند و ذهن ما توان و گنجایش فهم چستی آن‌ها را دارد.
- ۲ موضوعاتی که نامحدود هستند در حدود فهم و درک ما نیستند. ← خداوند نامحدود است و ذهن نمی‌تواند بر آن احاطه و دسترسی پیدا کند و درک کند.
- حدیث «تفکروا فی کل شیء و لا تفکروا فی ذات الله» ← بیانگر نامحدود بودن ذات الهی و درک نکردن آن

ردیف	آزمون جمع بندی درس اول	Kheilisabz.com	نمره
الف	آیات واحادیث		
	۱- در حدیث «تفکروا فی کل شیء و لا تفکروا فی ذات الله»، چرا انسان از تفکر در ذات خداوند نهی شده است؟	(نهایی خارج شهریور ۹۹)	۱
	۲- آیه ﴿الله نور السماوات و الارض﴾ چه پیامی را در بر دارد؟		۱
ب	درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را با ☒ و ☐ مشخص کنید.		
	۳- نیازمندی مخلوقات به خداوند منحصر به مرحله به وجود آمدن و پدیدارشدن است.	(نهایی خارج شهریور ۹۹)	۰/۵
	۴- هیچ پدیده‌ای در جهان وجودش از خودش نیست.	(نهایی خارج شهریور ۱۴۰۰)	۰/۵
	۵- رابطه خداوند و جهان را می توان کاملاً شبیه رابطه بنا و ساختمان دانست.	(نهایی خارج دی ۹۹)	۰/۵
ج	جای خالی عبارتهای زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.		
	۶- نیازمندی جهان به خداوند مربوط به مرحله و است.	(نهایی خارج دی ۹۹)	۰/۵
	۷- ذهن ما گنجایش درک موضوعات نامحدود را ندارد. زیرا لازمه شناخت هر چیزی، به آن است.	(نهایی خارج شهریور ۹۸)	۰/۵
	۸- یک موجود فقط در صورتی در وجود به دیگری نیازمند نیست که خودش داشته باشد.	(فارج فرداد ۹۸)	۰/۵
د	په سوالهای زیر پاسخ کوتاه دهید.		
	۹- یک موجود در چه صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست؟	(نهایی خارج فرداد ۱۴۰۰)	۰/۵
	۱۰- چرا پدیده‌ها در موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده هستند؟	(نهایی خارج فرداد ۱۴۰۱)	۰/۵
ه	په سوالهای زیر پاسخ تشریحی و کامل دهید.		
	۱۱- چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟	(نهایی خارج دی ۹۹)	۱/۵
	۱۲- «خداوند نور هستی است» یعنی چه؟ توضیح دهید.	(نهایی خارج شهریور ۱۴۰۰)	۱
	۱۳- نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه استدلال نمایید.	(نهایی خارج فرداد ۹۹)	۱/۵
	جمع نمرات		۱۰

پاسخ سؤال‌های امتحانی

- ۱- گزینه «۱»
 ۲- تفکر درباره خداوند و صفات (قدرت) او
 ۳- برگ و بار اندیشه انسان اعمال اوست.
 ۴- درست
 ۵- ذهن - اعمال
 ۶- اندیشیدن در مورد خداوند و قدرت (صفات) او، برترین اعمال است.
 ۷- در صورتی که وجودش از خودش باشد - پدیده نباشد.
 ۸- نادرست - بیان ویژگی پدیده‌ها در مقدمه اول آمده است، نه دوم.
 ۹- معرفت عمیق‌تر
 ۱۰- درست
 ۱۱- مقدمه دوم
 ۱۲- مقدمه اول: اگر به خود و اشیای پیرامون خود نگاه کنیم درمی‌یابیم که وجود و هستی ما از خودمان نیست و همه پدیده‌ایم.
 مقدمه دوم: پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد بلکه وجودش از خودش باشد. نتیجه: با دو مقدمه فوق می‌توانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده‌های جهان در پدیدآمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.
 ۱۳- وجود پدیده از خودش نیست. ۱۴- وجودش از خودش باشد.
 ۱۵- فطرت خویش
 ۱۶- نادرست؛ هر وجودی پدیدآورنده نیاز ندارد.
 ۱۷- پدیده نیازمند است و نمی‌تواند هستی‌بخش باشد.
 ۱۸- نادرست، رابطه جهان و خداوند مانند رابطه بتا و ساختمان نیست.
 ۱۹- زیرا بتا خالق و پدیدآورنده مصالح و ویژگی‌های آن نیست و صرفاً جابه‌جایی و چینش را انجام می‌دهد، ولی خداوند همه چیز از جمله بتا، مصالح و ویژگی‌های مصالح را می‌آفریند؛ پس موجودات در بقا نیازمند خداوند هستند.
 ۲۰- گزینه «۲»
 ۲۱- نیازمندی در بقا
 ۲۲- نیازمندی به خداوند در بقا
 ۲۳- گزینه «۱»
 ۲۴- موجودات در پیدایش و بقا نیازمند خداوند هستند.
 ۲۵- درست
 ۲۶- نیازمندی به خداوند در پیدایش و بقا
 ۲۷- خودشناسی
 ۲۸- افزایش بندگی نسبت به خداوند
 ۲۹- نیازمندی موجودات به خداوند در بقا
- ۳۰- گزینه «۲»
 ۳۱- عنایات پیوسته
 ۳۲- یعنی خداوند در هر لحظه در حال برآوردن نیاز موجودات است.
 ۳۳- لطف و رحمت
 ۳۴- آگاهی و معرفت
 ۳۵- نور آن چیزی است که خودش پیداست و سبب پیدایی و آشکار شدن هر چیزی می‌شود. هر چیزی به سبب خداوند پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارد و وجودشان به وجود او وابسته است.
 ۳۶- نور
 ۳۷- دل آدمی به نور و صفای معرفت و شناخت رسیده باشد.
 ۳۸- خدا را در هر چیزی دیدن که معرفتی عمیق و والا است.
 ۳۹- انسان هر قدر خود را بهتر بشناسد، نیازش را به لطف و رحمت‌های خاص الهی بیشتر درک می‌کند.
 ۴۰- انسان در هر چیزی خدا را می‌بیند و علم و قدرت و سایر صفات او را درک می‌کند.
 ۴۱- افزایش خودشناسی و درک بیشتر فقر و نیاز به خداوند
 ۴۲- خداوند
 ۴۳- با دقت و اندیشه در جهان هستی بنگریم.
 ۴۴- درست
 ۴۵- زیرا خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه ذهن محدود انسان نمی‌تواند به آن احاطه پیدا کند و ما نمی‌توانیم ذاتش را بشناسیم، اما می‌توانیم وجود او را درک کنیم و صفاتش را بشناسیم.
 ۴۶- معرفتی عمیق و والا
 ۴۷- نادرست
 ۴۸- جوانان و نوجوانان
 ۴۹- هر موجودی در حد خودش تجلی خداوند و صفات اوست.
 ۵۰- قدم پیش گذاشتن و حرکت با عزم و تصمیم قوی
 ۵۱- زیرا جوانان و نوجوانان پاکی و صفای قلب دارند.
 ۵۲- زیرا ذات خداوند نامحدود است و در ذهن محدود انسان جای نمی‌گیرد.
 ۵۳- در هر چیزی می‌توان فکر کرد به جز ذات خداوند که چون نامحدود است در قلمرو فکر ما قرار نمی‌گیرد.
 ۵۴- جهان در بقا به خداوند نیازمند است اما ساعت به ساعت‌ساز نیازی ندارد.
 ۵۵- ذات و چیستی خداوند

پاسخ آزمون جمع بندی درس اول

- ۱- زیرا ذهن انسان محدود است و توانایی درک ذات نامحدود خداوند را ندارد.
 ۲- خداوند نور هستی است و هم خودش به واسطه نورش پیداست و هم موجودات دیگر در پرتو او موجود می‌شوند.
 ۳- نادرست، در هر دو مرحله پیدایش و بقا موجودات به خدا نیازمندند.
 ۴- درست
 ۵- نادرست، ساختمان پس از ساخته شدن از بنا بی‌نیاز است.
 ۶- پیدایش - بقا
 ۷- احاطه و دسترسی
 ۸- وجود
 ۹- در صورتی که وجودش از خودش باشد و پدیده نباشد.
 ۱۰- زیرا وجودشان از خودشان نیست.
- ۱۱- زیرا انسان ذهن محدودی دارد، ولی خداوند دارای حقیقتی نامحدود است و لازمه شناخت هر چیز احاطه به آن است؛ ذهن انسان نمی‌تواند به ذات خداوند احاطه پیدا کند.
 ۱۲- یعنی تمام موجودات، وجود خود را از او می‌گیرند، به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است.
 ۱۳- ۱) ما و پدیده‌های جهان وجودمان از خودمان نیست.
 ۲) پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد نیازمند پدیدآورنده‌ای است که به آن وجود بدهد.
 نتیجه: ما و همه پدیده‌های جهان در پدیدآمدن به آفریننده نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی، خدا نامیده می‌شود.

	دین و زندگی ۳	رشته: عمومی	نمونه امتحان نیم سال اول
نمره	kheilisabz.com	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	امتحان شماره ①
<p>الف)</p> <p>۱</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p>	<p>آیات، احادیث و ترجمه</p> <p>۱- آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ چه موضوعی را در مورد رابطه موجودات و خداوند بیان می کند؟</p> <p>۲- حدیث شریف «افضل العبادة ادمان التّفکر فی اللّٰه و فی قدرته» به چه موضوعی اشاره دارد؟</p> <p>۳- آیه ﴿كَلَّا نَمَدُّ هُوَلَاءَ وَ هُوَلَاءَ﴾ به کدام سنت الهی اشاره می کند؟</p> <p>۴- در حدیث شریف «لا تفکروا فی ذات اللّٰه»، پیامبر ﷺ می خواهد که در و خداوند تفکر نکنیم.</p>		
<p>ب)</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p>	<p>درست یا نادرست بودن گزاره های زیر را مشخص کنید.</p> <p>۵- به نیت، قصد یا هدف نیز گفته می شود که مربوط به حسن فعلی است.</p> <p>۶- بالاترین مرتبه اخلاص در بندگی، دیدار محبوب حقیقی است.</p> <p>۷- اختیار یک حقیقت وجدانی است که توانایی انتخاب و گزینش ناشی از آن است.</p> <p>۸- سنت امداد مربوط به چگونگی و فرایند رشد و تکامل انسان و عامل ظهور و بروز استعدادهای اوست.</p>		
<p>پ)</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p>	<p>جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.</p> <p>۹- قدر به معنای اندازه و تقدیر به معنای است.</p> <p>۱۰- بستر اصلی حرکت به سوی معرفت خدا، و قلب است.</p> <p>۱۱- منظور از توحید در آن است که او تنها مبدأ جهان است و موجودات همه از او هستند.</p> <p>۱۲- هر کسی که مالک چیزی است، حق و تغییر در آن چیز را دارد که به این حق، ولایت و سرپرستی می گویند.</p>		
<p>ت)</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p>	<p>به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>۱۳- اگر بگوییم: «خداوند تنها پیش برنده جهان است»، به کدام توحید اشاره کرده ایم؟</p> <p>۱۴- مفهوم عبارت «خداوند نور هستی است» چیست؟</p> <p>۱۵- یکی از اولین قدم ها برای ورود به بندگی و اخلاص چیست؟</p> <p>۱۶- نشانه های وجود اختیار در انسان چیست؟ (دو مورد)</p> <p>۱۷- شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها چه تأثیری در زندگی آن ها دارد؟</p>		
<p>ث)</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p> <p>۰/۵</p>	<p>اصطلاحات زیر را تعریف کنید.</p> <p>۱۸- سنت املاء و استدراج:</p> <p>۱۹- توحید در مالکیت:</p> <p>۲۰- علل عرضی:</p>		
<p>ج)</p> <p>۱</p> <p>۱/۵</p> <p>۱/۵</p> <p>۱/۵</p> <p>۱/۵</p> <p>۱/۵</p> <p>۱</p>	<p>به سوالات زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>۲۱- اگر کسی شفای بیمار را از اولیای خدا درخواست کند، در چه صورتی گرفتار شرک شده است؟</p> <p>۲۲- سنت سبقت رحمت بر غضب را تعریف کنید.</p> <p>۲۳- راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او چگونه باعث اخلاص می شود؟</p> <p>۲۴- دو مورد از میوه های درخت اخلاص را بیان کنید.</p> <p>۲۵- مقدمه اول استدلال نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را بنویسید.</p> <p>۲۶- توحید عملی را توضیح دهید.</p> <p>۲۷- مخلوقات جهان چگونه به «قضا» و «قدر» الهی مربوط می شوند؟</p>		
۲۰	جمع نمرات		

پاسخ‌نامه تشریحی امتحان شماره (۱)

مانند اثر شفا بخشی دارو است که خداوند به آن بخشیده است.

۲۲- از آن‌جا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان چه گناهکار و چه نیکوکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند؛ یعنی حتی آن‌جا که خداوند بر کسی غضب می‌کند، باز هم از دریچه لطف و رحمت است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد.

۲۳- نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، غفلت از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در قلب تقویت می‌سازد و انسان را بهره‌مند از کمک‌های الهی می‌سازد.

۲۴- (۱) دستیابی به درجاتی از حکمت: حکمت، به معنی علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع لغزش‌ها و تباهی‌ها می‌شود.

(۲) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان: اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر فریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد و گرفتار دام‌های شیطان نمی‌شود.

۲۵- هرگاه به خود نظر کنیم، درمی‌یابیم که پدیده‌ای هستیم که وجود و هستی ما از خود ما نیست، اشیای پیرامون ما هم همین‌گونه هستند و وجودشان از خودشان نیست. انسان و موجودات جهان پدیده‌هایی هستند وجودشان از خودشان نبوده و نیست.

۲۶- کسی که خداوند را به عنوان تنها خالق جهان می‌پذیرد و ایمان دارد که او پروردگار و رب هستی است رفتاری متناسب با این اعتقاد در پیش می‌گیرد و جهت زندگی خود را خدا قرار خواهد داد. چنین انسانی در مسیر توحید عملی گام برمی‌دارد و زندگی خود را براساس خواست و رضایت الهی پیش می‌برد. توحید عملی دو بُعد دارد؛ بُعد فردی که به معنی قرارگرفتن تمام اعمال فرد در جهت رضایت خداست و بُعد اجتماعی به معنی قرارگرفتن ارکان جامعه در جهت خواست الهی است.

۲۷- موجودات جهان از آن جهت که خداوند حدود، اندازه، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی آن‌ها را تعیین می‌کند، وابسته به تقدیر الهی هستند و از آن جهت که با حکم و فرمان و اراده الهی ایجاد می‌شوند مربوط به قضای الهی وابسته هستند.

۱- این آیه به نیازمندی موجودات به خداوند در پیدایش و بقا اشاره دارد.

۲- این حدیث به ارزش تفکر اشاره می‌کند و آن را برترین عبادت می‌شمارد.

۳- سنت امداد عام الهی

۴- ذات - چیستی

۵- نادرست، نیت مربوط به حسن فاعلی است.

۶- درست

۷- درست

۸- نادرست، این تعریف در مورد سنت ابتلاء و امتحان است.

۹- اندازه‌گرفتن

۱۰- پاکی - صفای

۱۱- خالقیت

۱۲- تصرف

۱۳- توحید در ربوبیت

۱۴- یعنی تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

۱۵- حق‌پذیری، یکی از اولین قدم‌ها برای ورود به وادی بندگی و اخلاص است.

۱۶- (۱) تفکر و تصمیم (۲) احساس رضایت یا پشیمانی

۱۷- موجب نگرش صحیح ما به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها می‌شود.

۱۸- گاهی خداوند علاوه بر مهلت‌دادن به گمراهان، بر امکانات آنان اضافه می‌کند و آن‌ها با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه‌گیر شده و گناهان آنان سنگین و سنگین‌تر می‌شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک می‌شوند.

۱۹- از آن‌جا که خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک جهان نیز هست؛ زیرا هر کس که چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است.

۲۰- در پیدایش هر پدیده ممکن است، چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند. این‌گونه علل را علل عرضی می‌گویند.

۲۱- وقتی این عقیده موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم، اما اگر این توانایی را از خدا بدانیم عین توحید است و از این جهت